

Harri-txintzar bat gurpil zoroari

Urtea ahitzear dela, ezagun da, errepassoa egin behar, argitaratutako liburuak zerrendatu, sailkatu, zorrak kitatu burua garbi egin ahal izateko abegia datorrenari. Mugarriak bete. Ekaina eta iraila garrantzitsuak dira baina abenduaren hogeita hamaikagarrena da zinetan inportantea; arbitrarioa, noski, baina horren arabera antolatzen ditugu uztak, nolabait antolatu behar. Urtarrilaren lehenetik aurrera etorriko dira liburu gehiago, ezin gara entretenitu, badoa mundua aurrera, 15 minutuko ospea, 140 karaktereko fama, erabili eta bota: mundua presaka dabil, kapitala zer esan. Zein izan da aurtengo freskoena? Zein aurtengo gazteena? Zeinek ekarri du lehen aldiz aurrez jorratu gabeko gai bat gure literaturara? Zer autore daukagu lehenengoz euskaraz? Irakurle-taldeen irakurriena? Salduena? Bertxiotuena? Zeinek eskuratu ditu bekak?

Baina hori guztia badakizue. Neure defentsan kontatu dizuet, ez besterik. Azaldu beharra neukan zergatik ez dudan hori egin nahi, zergatik nahi ditudan hona ekarri gaurkoak barik atzokoak ere badiren zenbait gai, eta biharrari begiratu, artikulu batez behintzat eten presa hori, ez jarraitu (neuk) halabeharrez aurrera.

Iragan hurbila

Abiadura handiko digestioaren gaitzak bortitz dagio eraso literatur kazetaritzari (bada salbuespenik). Honelakoxea da sarri horretan gabiltzanon martxa, neurea bai behintzat:

Prentsaurrekoa kubritu → Kronika idatzi → Igual elkarriketa egin → Aio. Durangoko Azokak areagotzen ditu abaila eta joera, eta horren ataritan ari natzaizue idazten, horren eraginpean: azaroko azken asteetan orotariko lagunak baino puskaz sarriago ikusten dituzu beste hedabideetako kazetariak eta argazkilariak, zer esanik ez editoreak, hortxe elkartzen zarete jakak bustita Donostiako Alde Zaharreko aretoetan, sotoan, liburutegi zaharrean, Elkarren.

Zorionez, irakurleen hesteak bestela dabilta. Zorionez, irakurleak irakurtzen du liburu bat epez kanpo, demagun, ero haizeak jota, 2013ko bat 2016an, edo 2008koa, edo 1900etako inkluo! Batzuetan irakurri ostean ere geratzen zaio bueltaka istorioaren ertz bat, eta supituan burura etortzen, tokiz kanpo, behar ez duen sasoian. Noizbait ere gertatzen zaio: ohartzten da orain ulertzen duela benetan liburu haren muina, garai batean arrapaladan edo buru-belarri lotu gabe irakurri zuena. Batzuetan, berrirakurri ere berrirakurriko du.

Zorionez, literatur/kultur kazetaria batzuetan bada irakurle ere. Liburu hura irakurri zuen, eta halako autoreri elkarriketa egin; estu zebilen epearekin eta ez zion eskaini nahi beste patxada, autorea hizketan aditu bitartean pentsatu zuen gauza interesgarriak esaten ari zitzaioela, titular on batzuk aterako zituela, milaka jarraitzaile dituzten intelligentsiako batzuei gustatuko zitzaie. Kazetariak badaki egolatriaren aitortza horrek toki txarrean utz dezakeela bere jarduna, twitterren burbuila erdi-ustelean bete-betean erortzen dela gainera, baina eragin eragiten digun gaitz bat ezkutatuko luke egoaren ausikia eta garrantzia ukatuko balitu.

Edonola ere, kazetaria batzuetan bada irakurle, eta buruan beste gauza batzuk zituela irakurri zuen liburu hura eta elkarriketatutako zuen autorearen hitzak datozkio burura, tupustean baina ez alferrik:

Egunkarien ekoizpen-egituren barruan dauden kritikari erregularrak arazo larria dute, diru-sarreren mende baitaude, eta hilerro edo astero helarazi behar baitute ale bat. Nik neuk uko egin diot dinamika horri, izan ere, eskariaren jopu bilakatzen zara, eta

aktualitatearen logikan sartzen. [...] berritasunari zerbitzu egitea merkatuari zerbitzu egitea da. Horregatik aldarrikatzen dut iragan hurbila.

Peio Agirre arte kritikari eta komisarioak esan zizkidan hitzok, bai eta beste makina bat hausnarketa bota ere. Literaturari buruzko artikulu batera artearen esparruko hausnarketak ekartzeko zuribidea ere eskaini zidan; izan ere, ez-espezializazio espezializatuaren alde egiten du Agirrek, akademizismoaren aurka. Jakin-mina aldarrikatzen du, pasioa. Ez duzu zertan geratu zuri dagokizun kritika-esparruaren mugen barruan, txintxo demonio.

Literatura eta politika

Arte pentsalarien artean geratuko naiz, beraz, tartetxo batean, eta Hito Steyerlen artikulu bati egingo diot tira orain, literaturaz eta politikaz aritzeko. Horiek biak juntatzen direnean galderak antzekoak dira beti bazterrotan, halakori edo besteri egozten zaio nahikoa hitz egin ez izana euskal zeraz, aipatu izana soilik gatazkaren bando bat.

Bi eremuak lotzeko beste ikuspegi bat ekarri nahi nuke. Steyerlek kontatuko dizue zuzenean, zehatzago:

Politika eta artea lotzeko ohiko ikuskera bat da ondorioztatzea arteak gai politikoak islatzen dituela, modu batean edo bestean. Baina badago bestelako ikuspegi bat ere, askoz interesgarriagoa: zeintzuk dira artearen esparruko politikak, artea lantoki gisa hartuta? Ez erreparatu arteak erakusten duenari, baizik eta egiten duenari.

Artea jartzen duen tokian literatura jartzeko eskatuko dizuet, jakina. Iaz ere egokitu zitzaidan urteari errepasso bat egitea: esanekoago jardun nintzen orduko hartan, langintzari zorrotzago lotu. Baina, hara non orduan kezkatzen ninduen gai berak kezkatzen nauen oraindik ere. Diruak kezkatzen ninduen orduan, motzean esanda. Gaizki-ulertuak saiheste

aldera, kezkatzen ninduen sorkuntza eta bereziki idazketa sustatzeko darraigun ereduak, kultur politikak. Iaz Mikel Pe-ruarenak Euskadi saria eman ziotela-eta bidali zuen uko-gu-tunak laga zituen agerian zenbait gabezia.

Argialetxeak ekimen pribatuak dira, jakina, eta ez dute, inondik ere, instituzioen pareko ardurarik; hala ere, aipatu nahi nuke horietan ere ikusi dugula sari txiki ugari eman beharrean sari handi bakarra emateko joera, Joseba Jaka beka berritua dugu horren adibide (Alaine Agirrek eskuratu du aurtengoa, etapa berriko lehena): bospasei sari ematen zituzten lehen, sari handi bat orain. Edonola den, Elkarren jarduna, kritikatzekoa baino, eskertzekoa da, ez du lan ma-kala egin idazle hasiberriak hauspotzeko bidean, argialetxe horrek eskaintzen dituen beken bidez argitaratu dute estrei-nako liburua askok. Gazteek batez ere.

Gazteak, ai, gazteak. Zergatik ez ote dira libururik argi-taratzera animatzen tartean bekarik ez bada? Gazte antola-kundeez eta estatistika-institutuek behin eta berriro kontatu digute prekario direla gazteak oro har, neoliberalismoaren erauntsi honetan. Seguru asko, ez daukate gela bat norbera-rena, eta, orduan, nola idatzi, noiz, zertarako?

Ezin dugu ipini literatura heliozko atmosfera isolatu ba-tean, eta galdetu, xalo, zergatik ez ote duten publikatzen be-karik gabe gazteek (ez da guztiz egia, bestalde); zergatik ez ote duten hainbeste idazten emakumeek, sektore batzuetako langileek. Barnean hartzen duen egoera historiko eta poli-tikoarekin (zentzu zabalenean) lotu behar dugu literatura; begiratu zer dagien, zer-nolako industria den, ez hainbeste zer darakutsan.

Ikuskizunaren gizarte

Errepaso bitxi honetan aurtengo gertakari bat behintzat ai-patzeko ordua iritsi zait, nahiz eta, literatur gertakari bat baino, gertakari espektakularra izan areago. Urtea amaitzeko

hilabete inguru falta zela jakin genuen, twitter bidez: hainbat hedabidek (*Berria*, *Gara*, *Zuzeu*, *Noticias*) Joseba Sarrionandiari elkarrizketa argitaratuko zuten biharamunean; baita, adi!, argazki gaurkotua ere. Ikusmina piztu zuen iragarpenak eta, gerora, erretratuak berak komentario-oldea, bai publikoki bai lagunartean. Analisi interesgarriak argitaratu ziren egunean bertan eta hurrengo asteetako askotariko zutabeetan ere; tokiko hedabideetan, nazionaletan.

Sarrionandiak elkarrizketan esandako bik harrapatu ninduten ni:

Idaztea hartu dudanez zeregintzat, nahikoa dut horretarako gela bazter bat lasai esertzeko, eta ja, idatz dezaket. Gustura egoten naiz idazten, [...] baina ez dakit zertarako azaldu behar dudan nik prentsan, ez bada liburu bat azaltzeko edo.

Aterako didazun argazkiarekin, espero dut espektakuluaren gizaritari zor diodan zerga ordaintzea, ez dezatela esan ez dagoela nire argazkirik eta kito, ea lan egiten uzten didaten.

Eta gero, atzo bertan irakurri nuen beste honek, *Lardaska* izeneko liburua kaleratu duen autore anonimoak:

Geure buruari garrantzi handiegia ematen diogu, pertsonalizoietara jotzen dugu beti. Horrela ezin dugu aske izan. Sortzailak sortu duena, benetan gainerakoentzako sortu badu, ez luke trabarik egin behar eta desagertzen jakin behar luke: artista nartzisista egolatra horiek argazkietan egunero ikusten baditugu, ongizate komunaz ahaztu direlako da, publikoa beren zerbitzura jarri dutelako, alderantziz izan beharko lukeenean.

Eta, gero, literaturaz ez, baizik eta kazetaritzaz ari, June Fernandezek azaldu zidan beste honek:

Uste dut oreka bat lortu behar dugula: alde batetik oso ona da proiektio handia duten komunikatzaile feministak existitzea, baina pertsonalismoetan eta egolatrietan erori gabe. Gainera, uste dut dinamika arriskutsuak sortzen direla. Adibidez, Itziar Ziga datorkit burura: komunikatzaile feminista bat modan jartzten dugu, amodio eta gorroto dinamikak sortzen dira, eta gero, halako 'huts egin didazu' fenomenoak piztu. [...] Sare sozialak direla-eta, kazetarion proiektzioa lehen baino handiagoa da, eta

hori geuk ere esplotatu behar izan dugu, baina bestetik ni horrekin ez nago oso eroso, nahiago dut kontaktzen ditudan istorioak egotea aurrean, eta neu bidea izatea.

Espektakuluaren gizartean bizi gara, zertan uka. Izutu, ezetzatu baino, gizarte horrek literaturaren arloan zer sortzen duen eta zer dakarren begiratzea ez al da hobeto, itsuan aritu baino; galderak botatzea, bakoitzak geurean: nola kokatzen garen hor, nola eragiten digun, zer egin nahi dugun. Zer den, testuinguru zehatz honetan, burujabetza. 🍷

Erreferentziak

- Agirre, Peio: *La línea de producción de la crítica*. 2014. Bilbo: Consonni.
- Erostarbe, Gorka: 'Pentsamendu hutsaren alde, autoretzarik ez', *Berria*, 2016-11-27 (www.berria.eus/paperekoa/1944/047/001/2016-11-27/pentsamendu_hutsaren_alde_autoretzarik_ez.htm).
- Goitia, Jose: 'Joseba Sarrionandia. «Nire liburuak arreta apur batekin irakurtzen dituen ohartuko da non ibili naizen»', *Berria*, 2016-11-20 (www.berria.eus/albisteak/128873/nire_liburuak_arreta_apur_batekin_irakurtzen_dituen_ohartuko_da_non_ibili_naizen.htm).
- Sarriugarte, Danele: 'Peio Agirre. «Kritikaria ezin da inolaz ere xaloa izan»', *Argia* 2.497, 2016-02-28 (www.argia.eus/argia-astekaria/2497/peio-agirre).
- : 'June Fernandez: «Heroi perfektuak sortu ordez, haien kontraesanak azaleratu nahi nituen»', *Argia* 2.532, 2016-12-04 (www.argia.eus/argia-astekaria/2532/june-fernandez-kazetaria).
- Steyerl, Hito: 'Politics of Art: Contemporary Art and the Transition to Post-Democracy', *E-flux Journal* 21, 2010eko abendua (www.e-flux.com/journal/21/67696/politics-of-art-contemporary-art-and-the-transition-to-post-democracy).